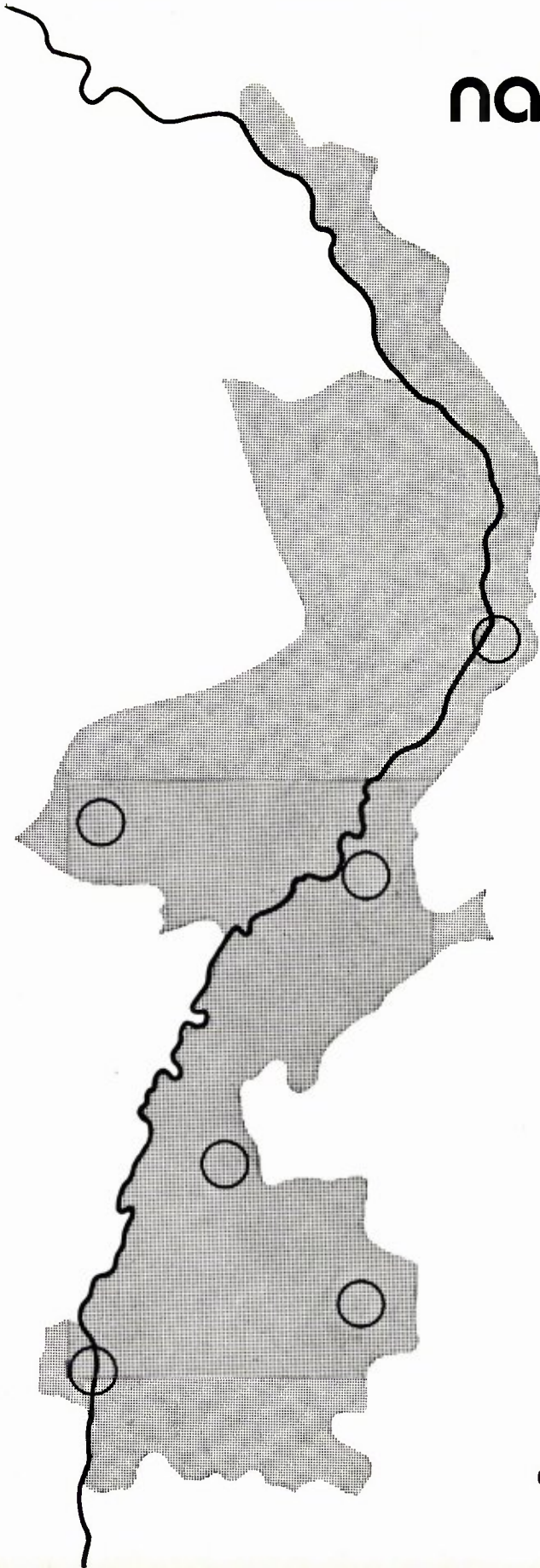

natuurhistorisch maandblad

66e jaargang no. 1 – 27 januari 1977

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

II

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 27 januari 1977

REDACTIERAAD: mevr. drs. F.N. Dingemans-Bakels;
H.P.M. Hillegers; J.A.M. Heerkens Thijssen (wnd. hoofdredac-
teur); dr. P.J. van Nieuwenhoven; W. Ogg.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden,
bestellen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuur-
historisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquetplein 7, Maas-
tricht; tel. 043-13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden *f* 2,50, voor leden
f 1,75; dubbelnummers *f* 4,- resp. *f* 3,-
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P.J.v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043-18897

Secretaris: H.P.A.J. Gilissen.
Rector Thijssenstraat 9, Geulle. Tel. 04461-1179

Penningmeester: J.G.H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genoot-
schap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1 januari 1977 *f* 25,- per jaar (tevens
gezinscontributie); Jeugdleden t/m 17 jaar *f* 7,50. Het maand-
blad wordt aan alle leden gratis toegezonden.

Abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen *f* 75,- per
jaar

Litho's en Druk:
Stereo & Grafia, Maastricht.

INHOUD:

- Verslagen van de maandvergaderingen	1
- Rectificatie	4
- S.J. Dijkstra: Onagraceae (Teunisbloemachtigen)	5
- P.J. van Nieuwenhoven: Een hele winter bruiloft	12
- P.J. van Nieuwenhoven Egypte in Venlo natuurreservaat	15
- De nieuwe drukker	15
- Boekbespreking	16
- Aankondiging van de maandvergaderingen en andere activiteiten	omslag III
- De natuur in	omslag IV

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 9 december 1976

Wegens ziekte van de voorzitter en verhindering van de vice-voorzitter had de sekretaris de eer de leden van de kring Maastricht welkom te heten. De heer Heerkens Thijssen deed dit met veel verve en begon met de mededeling dat hij vanwege zijn leeftijd al een tijdlang uitgekeken had naar een opvolger in het sekretarisschap, dat hij al jaren bekleed had.

Op de algemene bestuursvergadering van 25 november j.l. heeft hij de heer Gilissen voorgedragen en, zoals geregeld in de statuten, heeft het bestuur de overdracht van deze functie toen bekrachtigd. Tevens deelde hij mede dat hij het (tijdelijke) hoofdredakteurschap van het Maandblad zou blijven waarnemen tot de a.s. algemene ledenvergadering in 1977.

Het woord was aan de leden die er uitvoerig gebruik van maakten. Mejuffrouw Blankevoort legde de vergadering schriftelijk een probleem voor. Zij zag in haar tuin een muis die op een eekhoorn leek en ze vroeg wat voor een soort muis dat zou kunnen zijn geweest. Enkele leden dachten aan een eikelmuis vanwege de staart. Maar omdat die op de Veluwe niet voorkomt leek dat toch wel onwaarschijnlijk. De heer van Noorden dacht nog aan een soort woelmuis en herinnerde zich een lezing van Van Wijngaarden. De heer Hensels verwees naar de Canadese aardeekhoorn die een stuk kleiner is dan onze eekhoorn, ook in bomen klimt en tevens in de grond kruipt. Hij zou verwilderd kunnen zijn. Haar tweede vraag verwees naar een vroeger gesprek over bijen, vermeld op pagina 176 van het Maandblad. Zij vroeg of het water halen van bijen iets met het voederen van de larven te maken had. De heer Hensels antwoordde dat het water halen van bijen vroeg in het voorjaar (in februari al) voor de imker een teken is dat er broed is en dus dat de koningin nog leeft

zodat de imker de kast niet hoeft te openen ter controle.

De vogelkalender van Het Vogeljaar was aanleiding tot kritische opmerkingen over het fotograferen van vogels. De heer Kemp meende dat de kans op verstoringen van vogels toenam door deze vorm van propaganda voor vogelfotografie en daarbij haalde hij enkele markante voorbeelden aan. Het vogels fotograferen werd door meerdere leden als een vogelbeschermingsprobleem gezien met name als bij de fotograaf niet het belang van de vogels op de eerste plaats stond.

Wel onderkende men het belang van vogelfotografie doch men achtte het wenselijk dat er enkele vuistregels bij vogelfotografen algemeen erkend zouden worden. Ook voor wetenschapsmensen zouden dergelijke richtlijnen moeten bestaan.

De heer Hensels zag half november pestvogels. Uitvoerig wisselde men ook van gedachten over de mergelafgraving bij Margraten. Uitdrukkelijk kwam naar voren de onverenigbaarheid van het afgraven en de planologische beslissing om dit gebied tot Nationaal Landschapspark Mergelland te rekenen.

De sekretaris deed nog enkele mededelingen over de activiteiten van de Vogelstudiegroep en maakte de aanwezige leden attent op de mogelijkheid deel te nemen aan andere studiegroepen zoals de Plantenstudiegroep, de Studiegroep Bossche Fronten, Paddestoelenstudiegroep enz. De heer Gijtenbeek beloofde eventuele belangstellende jonge mensen in het Genootschap te willen begeleiden bij het formeren van een studiegroep Sint Pietersberg.

De heer H. Kemp deed interessante mededelingen over wolken aan de hand van een vergelijkende studie van wolkenfotografie (afdrukken van dia's bleken beter dan kleurenfoto's) met daarbij een aantal technische adviezen.

De vergadering werd besloten met een film uit het archief van het Museum over episoden uit de geologische geschiedenis van de aarde: schakel met het verleden.

Deze interessante film werd met grote belangstelling gevolgd, gezien de reacties na afloop.

te Maastricht, op 6 januari 1977.

In een plezierige nieuwjaarsfeer werd de vergadering geopend door de vice-voorzitter, de heer Montagne, die de zieke voorzitter verving. Hij wenste de aanwezige leden en het hele Genootschap een gelukkig jaar en benadrukte, dat het Genootschap een tijd tegemoet zou gaan van verjonging en van nieuwe activiteiten en wees daarbij op de hoge waarde van ons genootschap voor Limburg met als belangrijke mogelijkheid o.a. het publiceren in het Maandblad door studiegroepen van het Genootschap en door individuele leden. Hij bedankte uitvoerig de vorige secretaris, de heer Heerkens Thijssen, die het Genootschap zo goed draaiende had weten te houden en de weg tot nieuwe activiteiten had geopend, mede door zijn zoeken naar een goede opvolging. De nieuwe secretaris zette in grote lijnen enkele ideeën uiteen, die binnen het algemene bestuur leefden om het Natuurhistorisch Genootschap kwalitatief uit te bouwen door middel van studiegroepen en kwantitatief door uitbreiding van het aantal kringen. Het bestuur staat daarbij voor ogen, dat dit zal gebeuren in onderling overleg met andere groepen die actief zijn op het gebied van natuurstudie en waar mogelijk in samenwerking met het Natuurhistorisch Museum. Als voorbeeld noemde hij enkele studiegroepen, die nu reeds vol activiteit zijn. In verband met een van die activiteiten deed de secretaris het verzoek aan de leden om braakballen te verzamelen en aan hem (op het Natuurhistorisch Museum) te overhandigen of te sturen. Deze braakballen dienen enerzijds als lesmateriaal t.b.v. lessen aan scholen, anderzijds als onderzoeksobject voor enkele leden. De heer Even had reeds een doos met braakballen van een steenuil uit de omgeving van Roermond meegebracht.

Sprekend over de prooidieren van de verschillende uilensoorten zei de heer Even, dat er in Noord-Holland een nieuwe vorm van vergiftiging van vogels was geconstateerd. Het uitspreiden van kippenmest op het land had als gevolg, dat er torenvalken aan de gevreesde pluimveeziekte coccidiose stierven. De torenvalken eten de kevers, die in de kippenmest rondscharrelen en daardoor besmet zijn. In het voer van kippen zitten sulfa-preparaten, zodat deze min of meer tegen deze ziekte, een darmaantasting, beschermd zijn. Wilde vogels zijn er echter niet tegen bestand. Enkele ziekteverschijnselen zijn: sterke vermagering, slecht in de veren zitten en bloed in de uitwerpselen. De ziekte kan zich zowel acut als chronisch voordoen, en wordt veroorzaakt door protozoën (eencellige organismen), de coccidiën, die als het ware de darmvlokken wegvreten. De besmetting van andere vogels gebeurt via de mest en de meeste vogels zijn er gevoelig voor.

Op de schriftelijke mededeling aan de heer Van Noorden, dat de heer Rutten uit Heel een zeer oude moerbeiboom wist te staan in de tuin van de familie Van Thiel in Swalmen kwam het gesprek op de zijdeteelt. De witte Moerbei (*Morus alba*) zou als voedselplant voor de zijderups dienst gedaan hebben. De heer Hensels verwees naar het boek "Limburgs Verleden" waarin vermeld staat dat in de tijd van Napoleon in Mook zijdeteelt plaatsvond.

Dr. Minderhout (Wageningen) is de laatste consultant van de zijdeteelt geweest. De teelt is uiteindelijk verdwenen door de zijderupspest, veroorzaakt door Nogema, een ziekte waar Pasteur zich als intensief mee had bezig gehouden.

De heer Kemp noemde voor de vuist weg enkele standplaatsen van moerbeibomen: aan de Capucij-nengang ong. 100 jaar oud, stam niet recht omhoog,

in de Jardin Botanique te Luik zowel *Morus alba* L. als *Morus nigra* L., Horn in het kasteelpark, Obbicht in het kasteelpark, in het Arboretum te Bokrijk ong. 25 jaar oud en een struikvorm van de moerbeï bij Kruisdonk, een kasteeltje bij het kruispunt te Rothem.

De heer Van Noorden is bezig met het verzamelen van standplaatsen van moerbeibomen en gegevens over de zijdeteelt. Hij merkte op dat de zwarte moerbeï ook bekend is als fruitboom en dat de vruchten, de moerbeien (ze lijken op bramen) ook wel gebruikt werden om jam van te maken. Hij noemde verder nog de moerbeiboom in de kloostertuin van de zusters Ursulinen aan de Grote Gracht te Maastricht.

Te zijner tijd hoopt hij uitvoerig op dit onderwerp terug te komen.

Na de pauze vervolgde de heer Van Mourik de vergadering met een zeer interessante en uitvoerige causerie over diersporen. Opmerkelijk was de uitbreiding die hij gaf aan het begrip diersporen. Meestal wordt alleen gedacht aan afdrukken in de sneeuw of klei. Hij betrok ook sporen als braakballen, uitwerpselen, geursporen, slijmsporen, voedselresten, beschadigingen aan planten, etc. tot fossielen toe in zijn verhaal.

Hij putte uit een enorm rijke schat aan persoonlijke ervaringen in de natuur, die aangevuld werden met dia's van hemzelf en van de heer Van Nieuwenhoven. De vice-voorzitter bleek zo geboeid te zijn geraakt, dat hij de heer Van Mourik en de andere leden uitnodigde om allerlei "sporen van dieren" (in de uitgebreide zin) te verzamelen om zodoende in de winter van volgend jaar in het Museum aan dit onderwerp een expositie te kunnen wijden.

Vossesporen in de groote peel

foto: P.J. van Nieuwenhoven

te Heerlen op 11 januari

Voor een talrijk publiek bestaande uit leden van ons Genootschap, van het I.V.N. en de Vogelwacht hield de heer van Campen zijn voordracht over een zwerftocht door de Nederlandse Antillen. Daar de doorsnee Nederlander slecht bekend is met deze eilanden werden eerst enkele dia's vertoond van de bevolking en hun levenswijze. Daarna bepaalde de spreker zich tot de natuur. De bodem van Curaçao is droog met zeer weinig regen in de zomermaanden. Een krachtige zeewind zorgt voor afkoeling, het is een heuvel-land, de hoogste top bedraagt 370 m. In de droge tijd vallen bijna uitsluitend stekelige gewassen zoals cactussoorten op. Van enkele werd de bloei vertoond. Ook Agave tot 10 m hoog is aanwezig. Er worden

weinig insektensoorten aangetroffen, mogelijk als gevolg van de sterke wind, enkele vlindersoorten zijn afkomstig van het vaste land, Venezuela. Kolibri-soorten met hun nesten, veilig beschermd in steke-lige gewassen, werden vertoond. Zo'n nest heeft een binnenbekleding van katoenpluisjes en de rest be- staat uit houtige vezeltjes. Schitterend mooi is de flamboyant met zijn rode bloemen. In december be- gint de regenperiode en het meertje midden in het eiland gelegen, neemt snel in grootte en diepte toe. In die plas groeien o.a. waterlelies. Van de vogels wer- den enkele watervogels zoals fuut, dodaars en meer- koet vertoond, die in vorm en levenswijze grote overeenkomst met de soorten in ons land vertonen.

Vervolgens werd een groot aantal dia's gegeven van vogels die zich in de menselijke omgeving en op een voederplaats ophouden, zoals o.a. het suikerdiefje. Het natuurlijke voedsel van deze soort bestaat uit suikerhoudende stoffen, die het opzuigt uit bloemen, aangevuld met insekten uit deze bloemen. Zodra de jongen kunnen vliegen vertrekt de familie naar de voederplaats die van Campen ingericht had, be- staande uit een met suiker gevulde glazen pot, hierdoor kon hij hun gedrag bestuderen. Ook andere soorten maakten hiervan gebruik. Suiker trekt ook mieren aan en deze weer kleine hagedissen. Het nest van een vliegenvanger vertoont overeenkomst met dat van een buidelmee, dit laatste is wel bekend aan de lezers van het Maandblad. Parkieten broeden graag onder in de holte van een verlaten termietennest. Uit de naijver om deze holten valt wel op te maken dat er op Curaçao een groot gebrek aan broedplaatsen voor holenbroeders bestaat.

In zijn dankwoord door de kringvoorzitter prees deze de schitterende afbeeldingen en de duidelijke voordracht van de spreker en hij stond er borg voor dat op een tweede voordracht die de heer van Cam- pen dacht te houden, nog meer belangstellenden deze zouden bijwonen. Het waren er nu c.a. 80.

RECTIFICATIE

In het artikel "Het Gulpdal, kern van het toekomstig Nationaal Landschapspark" geschreven door J.Th. ter Horst (65e jaargang, no. 7/8 1976) moeten twee verbeteringen worden aangebracht.

De heer L.H. Lacroix, Slenakerweg 23 te Gulpen berichtte, dat het moeras, dat op pagina 115 in af- beelding 4 te zien is, zich niet natuurlijk heeft ont- wikkeld maar kunstmatig is aangelegd waarbij het z.g. droger gedeelte beplant is met populieren. 10 jaar geleden, zo schrijft hij, was het nog grazig wei- land.

Op bladzijde 131 staat een afbeelding van een vak- bouw huisje, waarbij in een populierenweitje op de voorgrond puin en steen gestort is. ter Horst dacht dat de agrarische bevolking dat gedaan had, maar volgens de heer Lacroix is dit storten gebeurd door de dienst van Openbare Werken van de gemeente Gulpen! De steenafval zou afkomstig zijn van de verbouwing van het gemeentehuis en grond, vrijge- komen uit het talud van de openbare weg.

Het doet de schrijver en ons deugd dat de agrariërs dus niet de schuld zijn van deze ernstige milieuverontreiniging maar het gebeurde wordt er niet minder om. De auteur verontschuldigt zich voor deze valse beschuldiging van de plaatselijke agrari- sche bevolking en hoopt dat deze in den vervolge zal medewerken dat haar hoogste vertegenwoordiging - de gemeente - zulks in de toekomst nalaat.

Op pagina 129 is een storende zetfout in de tekst gesloten. U leest op de 9e alinea van de linker kolom dat levendbarende hagedissen geen gewone ver- schijningen zijn. *Dit moet zijn:* geen ongewone ver- schijningen.

ONAGRACEAE (TEUNISBLOEMACHTIGEN)

door S.J. DIJKSTRA

Onagraceae zijn meestal tweejarige- of overblijvende planten. Hun bladeren staan in de regel tegenover elkaar en zijn enkelvoudig. De bloemen zijn straalsgewijze gebouwd of een weinig tweezijdig symmetrisch, meestal twee- of viertallig en tweeslachtig. Bij de open bloem zijn de kelkbladeren naar beneden geklapt; de kroonbladeren zijn aan hun basis niet vergroeid. Het aantal meeldraden varieert van 2, 4 tot 8. De afzonderlijke stuifmeelkorrels zijn door dunne draadjes met elkaar verbonden. Het vruchtbeginsel draagt een stijl en is onderstandig. De vrucht is een doosvrucht of een nootje.

Tot deze familie behoren verscheidene soorten met grote bloemen, die daarom als tuinplant gekweekt worden. De geslachten uit deze familie vormen een natuurlijke groep, die na verwant is aan de *Lythraceae* (Kattestaartachtigen). In oude werken worden *Circaea* en *Trapa* tot de kattestaartachtigen gerekend. Nu behoren zij tot de teunisbloemfamilie. Een verschil tussen beide families is o.a. dat bij de kattestaartachtigen de kelk 6 tot 12-tallig is. De meeste soorten komen voor in de gematigde streken van Noord-Amerika. In Europa en Nederland zijn slechts drie geslachten inheems, en wel *Epilobium* (Bastaardwederik), *Circaea* (Heksenkruid) en *Ludwigia* (Waterlepelkje). Soorten uit het geslacht *Oenothera* (Teunisbloem) komen oorspronkelijk uit Noord-Amerika maar zijn hier nu wel ingeburgerd.

Epilobium (Bastaardwederik) is een geslacht met zeer veel soorten, 180-250, in Nederland 9, in Zuid-Limburg 8. Zij komen vrijwel over de gehele wereld voor met uitzonderingen van enkele schiereilanden in tropisch Azië. Sommige soorten zijn bij

ons adventief. Het zijn meestal kruiden, die zich door middel van boven- en ondergrondse uitlopers dus vegetatief, vermeerderen. De onderste bladeren staan tegenover elkaar of in kransen van drie, de bovenste zitten langs de stengel verspreid.

De bloem is radiaal- of een beetje tweezijdig symmetrisch. Er zijn vier kelkbladeren, dikwijls gekleurd,

Epilobium angustifolium (Wilgeroosje)

fotoarchief de Wever

vier kroonbladeren, meestal purperrood of roze en soms wit. Meeldraden acht, stamper een. De vrucht is zeer lang en smal en lijkt daardoor wel op de bloemstengel. Zij bevat zeer veel zaden, die voorzien zijn van pluis. Soms wordt dit door zangvogels verzameld voor de binnenbekleding van hun nest.

De bladeren kunnen rood van kleur zijn door vorming van anthocyaan, vermoedelijk als bescherming tegen te felle zonbestraling.

Enige soorten zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden. Binnen een soort bestaan vele variaties; er komen soortbastarden voor; tenslotte zijn plant en bloem niet altijd opvallend. Wij zullen ons daarom tot slechts twee soorten beperken.

Epilobium angustifolium (Wilgeroosje) kan een hoogte bereiken van 60 tot 150 cm. Hij onderscheidt zich van alle andere soorten die in ons land voorkomen, doordat alle bladeren, ook de onderste, verspreid langs de stengel staan. Hij heeft een lange bloemtros met talrijke (30 of meer) grote (2-3 cm) bloemen. De bladeren zijn lancet- tot lijnvormig, gaafrandig of zwak getand en gelijken daardoor op wilgebladeren. De soort is overblijvend en vormt een lange wortelstok. De bloemen zijn een weinig tweezijdig symmetrisch. De kelk is iets korter dan de kroon, aan de buitenkant roodachtig; de kroonbladeren zijn purperrood, zelden wit. De vrucht springt met vier kleppen open en bevat talrijke zaden.

Het wilgeroosje komt voor op zandgronden, vooral op open terreinen en massaal op gekapte bospercellen. Een dergelijke opengelegde bodem kan hij in korte tijd grotendeels in beslag nemen en wel door zijn talrijke zaden, die door de wind worden verspreid. Eenmaal gevestigd breidt de plant zich uit met behulp van zijn uitlopers. Ook is het waarschijnlijk dat het zaad reeds in de bosgrond aanwezig was, maar pas kon ontkiemen nadat het aan het licht blootgesteld werd. Bovendien vindt onder invloed van het zonlicht een snellere omzetting plaats van de

afgestorven vegetatie, waardoor de bodem verrijkt wordt met o.a. stikstofverbindingen.

De bestuiving heeft van ouds de aandacht getrokken. In de bloem worden eerst de meeldraden rijp. Pas nadat deze hun stuifmeel afgestaan hebben, groeit de stijl uit en openen zich de vier tot nu toe gesloten stempels. Hierdoor is de kans dat de bloem door eigen stuifmeel bestoven wordt, erg klein. Bestuivers zijn vooral honingbijen, hommels en andere vliesvleugeligen.

Merkwaardig is dat bij individuen die op grote hoogte groeien, meeldraden en stamper gelijktijdig rijp zijn. Op nog hogere plaatsen is de stamper het eerst rijp. Mogelijk houdt dit verband met het ontbreken of schaarser voorkomen van bepaalde insecten, maar hoe en waarom is niet bekend.

Een soort die veel op het wilgeroosje lijkt en talrijk voorkomt in de alpine zone en daarom ook in elk alpengidsje staat afgebeeld is *E. dodonaei*.

Hij verschilt van het wilgeroosje door zijn stijve dikke en veel smallere bladeren.

Ook *E. hirsutum* (Harig wilgeroosje) is een soort met tamelijk grote bloemen, 2-2½ cm. in doorsnede. Hij verschilt van de eerst genoemde soort doordat de onderste bladeren tegenover elkaar staan en de bloemkroon trechtervormig is, terwijl die bij het wilgeroosje wijd uit staat. De stengel is (meestal) met lange afstaande haren bezet; naar boven toe komen bovendien klierharen voor. De bladeren zijn scherp gezaagd; de bloeiwijze bevat minder bloemen en de bloem is purperrood. De beharing varieert: op vruchtbare vochtige grond zijn de planten nagenoeg kaal. Op droge plaatsen daarentegen sterk behaard, soms zelf viltig. Ook de lengte van de plant en de grootte van de bloemen variëren met de bodemgesteldheid: op vruchtbare gronden zijn de bladeren en de bloemen veel groter dan op magere grond. Ook waterdoorlaatbaarheid is van invloed, evenals de belichting. Door het vee wordt deze soort niet ge-

ten, mogelijk een gevolg van de aanwezige klierharen.

Circaea (Heksenkruid), een geslacht met slechts vijf soorten die alleen voorkomen op het noordelijk halfrond. De naam is afgeleid van de nymf Circe uit de Odyssee en zou in verband staan met een plant waaraan men in de Griekse oudheid allerlei toverkrachten toeschreef. Later werd deze naam gegeven aan de plant die nu *Circaea* genoemd wordt. De verschillende volksnamen zijn vermoedelijk vertalingen en kunstmatig gevormd en staan in verband met heksen.

In Nederland komt de soort *C. lutetiana* voor, vooral in het oosten. De soortnaam *lutetiana* staat in betrekking tot *lutetia*, de latijnse naam voor Parijs. Reeds Dodonaeus schreef over "Circaea van Parijs". Heksenkruid is overblijvend en bereikt een hoogte van 20 - 60 cm (soms meer). De wortelstok vormt een aantal uitlopers. De bloeiwijze bestaat uit een tros met talrijke bloemen. De stengel is aan zijn basis onbehaard, naar boven toe donzig. De kelk heeft twee naar beneden geklapt bladeren en is purperkleurig. De kroonbladeren, eveneens twee in getal, zijn zo diep ingesneden, dat het lijkt alsof het er vier zijn. Hun kleur is wit of roodachtig. De kelk- en kroonbladeren zijn even lang. De vrucht is peervormig, tweehokkig en dicht bezet met haakvormige borstels. De soort is algemeen in Zuid-Limburg, vooral in vochtige, iets beschaduwde loofbossen, onder struikgewas. Het is een soort waarvan de vruchten zich heel gemakkelijk aan de kleren hechten. In de tuin kan hij zich ook in de volle zon handhaven, en is daar moeilijk te bestrijden dank zij de witte draadvormige uitlopers en het grote regeneratievermogen.

Omdat men de plant gemakkelijk kan stekken, is hij om die reden door verschillende onderzoekers bestudeerd. Het aantal uitlopers is geweldig groot:

Circaea lutetiana (Heksenkruid)

fotoarchief de Wever

men heeft er zelfs 95 bij één plant geteld. Zij zijn praktisch wit van kleur. In het licht gebracht zouden zij door vorming van anthocyaan bloedrood worden en daarom werden zij vroeger wel gebruikt voor het verven van stoffen, aldus de literatuur. Dit kwam mij wel wat ongelofelijk voor: ik heb daarom speciaal op dit verkleuren gelet, zonder echter een bloedrode kleur te kunnen waarnemen. De bloemen worden door vliegen en speciaal door zweefvliegen bestoven. Alle delen van de plant bevatten kristalnaalden van oxaalzure kalk, zodat ze door slakken gemeden worden. Tegen de winter sterft de plant bovengronds af.

De soort *C. intermedia* (Klein heksenkruid) zou, hoewel zeer zeldzaam, in Zuid-Limburg voorkomen. Echter, volgens Dr. de Wever moet de opgave Sint-Pietersberg op een vergissing berusten.

Wij kennen deze soort wel uit België. Behalve dat hij minder hoog wordt verschilt hij van *C. lutetiana* door het bezit van kleine schutbladen, die echter spoedig afvallen. Een ander verschil is, dat de wortelstok blijvende schubben bezit, terwijl die bij *C. lutetiana* spoedig verdwijnen.

Ludwigia is een geslacht met zo'n 20 soorten, die voornamelijk in de tropen voorkomen. In Europa en in Nederland vindt men slechts een soort, en wel *L. palustris*, (Waterlepelkje). Het is een kruipende, laag blijvende plant, die gemakkelijk wortels vormt op de knopen. De bloemen zijn kort gesteeld en bestaan uit vier kelkbladen, vier meeldraden en een vruchtbeginsel. Kroonbladen ontbreken. Het vruchtbeginsel is vierhokkig en brengt talrijke zaden voort. De soort komt voor in langzaam stromend water, poelen, moerassen, in veen- en heide-streken. Dr. de Wever

Oenothera biennis (Teunisbloem)

foto: P.J. van Nieuwenhoven

noemt als vindplaats voor Zuid-Limburg alleen Schinveld, in een sloot tegenover het Duitse grenskantoor, iets noordelijk van de watermolen in het begin van het Leifender veen. Mijzelf is de soort uit Drente bekend. In België kwam hij tot 1930 op talrijke plaatsen voor in de Kempen, maar is daar nu vrijwel verdwenen. Dat zal ook wel het geval zijn op vele plaatsen in Nederland. Voor de snuffelaars nog dit: hij lijkt op *Peplis portula* (Waterpostelein), een kattestaartachtige. Daarmee samen en ook met *Hypericum helodes* (Moerashertshooi) en met enkele *Cyperaceae* (Cypergrassen) vindt men hem op oevers die af en toe even onder water staan.

Oenothera (Teunisbloem) is een geslacht waar zo'n 100-140 soorten toe behoren, voornamelijk in Noord- en Zuid-Amerika. Gedurende de laatste paar honderd jaar is het verspreidingsgebied van enige soorten door menselijk ingrijpen aanzienlijk uitgebreid. Zo ook in ons land, waar enkele soorten nu wel als ingeburgerd mogen worden beschouwd. Het zijn kruiden tot halfheesters, voorzien van een vlezig penwortel, met een rozet van gesteelde bladeren. Langs de bloemstengel zijn de bladeren ongesteeld en staan ze verspreid. De bloem bestaat uit vier kelk- en vier kroonbladen, acht meeldraden, een vruchtbeginsel. Dit laatste is vierhokkig; het springt bij rijpheid van de talrijke zaden met vier kleppen open.

Een van de soorten heeft sterk in de belangstelling van de botanici gestaan, en vooral van diegenen die zich bezig hielden met de afstammings- en erfelijkheidsleer. In 1886 vond Prof. Hugo de Vries enige planten van *O. lamarckiana* (Grote teunisbloem) in de buurt van Hilversum met een opvallend korte stijl: *brevistylis*. Hij nam negen rozetten mee - de soort is tweejarig. Uit door zelfbestuiving verkregen zaden kweekte hij in de eerstvolgende jaren 15000 planten, waaronder tien afwijkende vormen, die tot twee verschillende typen behoorden: *O. lata* en *O.*

nanella. In de derde generatie verschenen nog vijf andere typen. Andere onderzoekers vonden nog meer afwijkingen. Deze mutaties ontstonden plotse-ling en hadden betrekking op alle organen van de plant en bleken constant te zijn in hun nakome-lingsschap. Naar de mening van onderzoekers, die de theorie van de Vries bestreden, zou het beginma-teriaal echter genetisch niet zuiver zijn geweest. Het was een soortbastaard en daardoor "mendelden" al die nieuwe vormen uit.

O. lamarckiana wordt hier als sierplant gekweekt, is ook als adventiefplant te vinden, en komt waar-schijnlijk oorspronkelijk uit Noord-Amerika.

Ook *O. biennis* (Teunisbloem) is tweejarig. In het eerste jaar wordt een stevige vlezige penwortel ge-vormd met een aantal bladeren in een rozet. Tegen de herfst wordt dit bladrozet door de wortel stijf tegen de grond getrokken. In het volgende voorjaar schiet de bloemstengel snel omhoog en bereikt een hoogte van 1 m. De stengel doet wat houtig aan en zal vermoedelijk wel kristallen bevatten, hoewel daarover in de literatuur niets te vinden is. De plant draagt een groot aantal zwavelgele bloemen met een doorsnede van vier tot vijf cm. De kelkbladen zijn naar beneden geklapt, de kroonbladen zijn langer dan de meeldraden. De hele bloem is viertallig. Sten-gel, bladeren en kelk zijn behaard. De bloem springt tegen de avond open, ongeveer een uur voor zons-ondergang, en bloeit tot de volgende dag, afhanke-lijk van de bewolking, hoogstens 24 uur. Het ont-plooiën gaat erg snel en bij het openen is het stuif-meel reeds rijp. Volgens sommigen hebben de vier stempels zich dan ook al ontplooid en kleven er reeds stuifmeelkorrels aan. Volgens anderen liggen de stempels dan nog tegen elkaar en spreiden zich pas in de tweede avond volledig, wat volgens mijn mate-riaal klopt. De bloemen hebben een aangename geur. Daar waar zij massaal staan, en dat was enige jaren geleden het geval op een strook bouwterrein

Oenothera muricata (Kleine teunisbloem)

foto: S.J. Dijkstra

van enige honderden meters te Heerlen, kaatsten de bloemen in de avond zoveel licht terug dat het leek alsof zij zelf lichtgevend waren. Een goede volks-naam is dan ook nachtbloem. Deze soort is afkom-stig uit Noord-Amerika, werd in 1612 in de botani-sche tuin van Padua gekweekt en is vandaar uit verspreid over Europa. Misschien werd deze ver-spreiding bevorderd doordat de penwortel als voed-sel of als geneesmiddel gebruikt werd. De soort wordt nu wel als inheems beschouwd en groeit op

zandige grond, langs spoorwegen, op ruderele terreinen, wegbermen, enz.

O. muricata (Kleine teunisbloem) is eveneens tweejarig, wordt iets minder hoog dan zijn voorganger, de bladeren zijn smaller, lancetvormig, de doorsnede van de bloemen bedraagt slechts 1-2 cm, de kroonbladen zijn even lang als de meeldraden, hun kleur is iets donkerder, dooiergeel. Ook komt de soort hier zeldzamer voor, in de duinen en langs de grote rivieren. Wij kennen een exemplaar langs de Maas dat ieder jaar afgeplukt wordt en daardoor meerjarig is geworden. De begrippen eenjarig, tweejarig moet men nooit al te letterlijk opvatten: sommige eenjarige soorten houden het langer vol dan een jaar, sommige twejarige planten bloeien reeds in hun eerste jaar of pas in hun derde jaar.

Er komen in Nederland nog enige soorten van *Oenothera* adventief voor waarvan wij er slechts een zullen behandelen en wel omdat hij in de tuin van het Geologisch bureau in Heerlen voorkomt. Het is een kleinbloemige soort: de stengel is vertakt en houtig, de bloemkleur paarsrood met enkele donkere strepen die radiaal verlopen. Door de kleur en de afmeting van de bloem lijkt hij op *Epilobium*, maar de vrucht is duidelijk van een *Oenothera*. Toen hij werd aangetroffen, circa 1941, stond hij nog niet in de Nederlandse flora's vermeld. Daarom werd een exemplaar naar het Herbarium in Leiden gestuurd. Het antwoord luidde: *O. rosea*, voor het eerst in Nederland gevonden. Het land van herkomst is Amerika. Prof. Jongmans had voor de laatste oorlog een reis naar Amerika gemaakt en daar veel carbonische planten verzameld. Het is hoogst waarschijnlijk dat zaden van de bewuste soort met dit fossiele materiaal meegekomen zijn. De soort is hier overblijvend: het bovengrondse deel sterft tegen de winter af, maar de plant blijft ondergronds in leven. Hij kan zich hier uitstekend handhaven, er moet zelfs geregeld gewied worden!

Trapa is een oud geslacht met slechts één recente soort, *T. natans* (Waternoot). De soort is eenjarig, de lengte van de stengel varieert van $1/2$ - 2 m. De stengel draagt onder water enkele fijn verdeelde bladeren die vroeg afsterven, en een bladrozet van ca. 30 - 50 drijvende bladeren. De bloemen staan in de oksels van deze laatste bladeren en bestaan uit vier kelkbladen, die in een stijve doorn eindigen, vier witte kroonbladen, vier meeldraden en een halfonderstandig tweehokkig vruchtbeginsel. In ieder hokje komt slechts een zaadknop voor, waarvan zich per vrucht slechts een verder ontwikkelt. De vrucht is een harde steenvruchtachtige noot. Aan de vorming

Oenothera rosea

foto: S.J. Dijkstra

van de vrucht nemen ook deel de kelk met zijn vier stekels en de bloembodem. De soort groeit in water dat arm aan kalk is. Bovendien moet de temperatuur gedurende 63 dagen van het jaar hoger zijn dan 22°C.; bij een lagere temperatuur of bij een minder groot aantal warme dagen worden de vruchten niet rijp. Het zaad ontkiemt echter beter in een koude dan in een warme omgeving. De soort komt nu voor in Algerije, Spanje, Frankrijk (Loire en Lotharin-

gen), Zuid-Duitsland, Oostbaltische landen, Rusland, Oost-Azië tot in Japan. Men onderscheidt een aantal ondersoorten of vormen, vooral op grond van het aantal doornen dat de vrucht draagt. Over de systematische waarde van dit kenmerk is men het niet eens, omdat men bij de beschrijving vaak uitsluitend gelet heeft op dit kenmerk en de rest van de plant verwaarloosd heeft. De soorten uit dit geslacht - fossiel bestaat er een aantal - hebben de belangstelling getrokken van beoefenaars van verschillende wetenschappelijke richtingen. Door de harde wand van de vruchten - de hele plant bevat ijzer-mangaan oxalaat kristallen - bleven deze gemakkelijk fossiel bewaard en konden aan de typische doorns worden herkend. *T. borealis* werd in Alaska gevonden in het Boven-Krijt of in het Eoceen. Met andere fossiele soorten is hij ook bekend uit Canada. In het Mioceen van Noord-Amerika is *Trapa* slechts door twee soorten vertegenwoordigd. Merkwaardig is het dat dit geslacht in Amerika uitgestorven is: immers toen het klimaat kouder werd, door een naderende ijstijd, konden soorten die warmte behoefden in West-Europa niet blijven bestaan omdat zij ingesloten zaten tussen de Alpen en Pyreneeën. In Amerika lopen echter de gebergten van noord naar zuid zodat bij het kouder worden veel soorten naar het zuiden konden uitwijken, om later bij een gunstiger klimaat weer terug te keren. Zo'n koude-toename en het uitwijken van de flora gingen uiterst langzaam. Wel werd *T. natans* later door de mens weer in Amerika ingevoerd. *T. natans* is fossiel bekend uit het Kwartair van Finland, Zweden en van talrijke plaatsen in Duitsland. In ons gewest werd hij in de klei van Reuver aangetroffen. Zijn recente noordgrens werd reeds genoemd. Beprijpelijk is dat wetenschapsmensen die zich met de verandering van het klimaat bezig houden zich voor deze soort interesseren. Het is niet onmogelijk dat de Waternoot in Nederland, en dit geldt ook voor Bel-

gië en Noord-Duitsland, zich tot het recente verleden heeft kunnen handhaven. Omdat de soort ook gekweekt en uitgezet wordt is een aantal gegevens niet betrouwbaar. Dr. de Wever noemt Schinveld en Jabeek naar aanleiding van aantekeningen van 1857. Hoe dan ook, de soort is nu in Nederland niet meer in de vrije natuur bekend. Een bijkomstigheid is, dat waar de Waternoot voorkomt hij zeer massaal aanwezig is. De vrucht is goed eetbaar en zou naar tamme kastanjes smaken, waardoor hij als volksvoedsel gekweekt wordt. In afvalhopen van de Neolitische mens in Finland, Zuid-Zweden en Zwitserland heeft men naast doppen van hazelnoten ook zeer grote hoeveelheden opengebroken vruchten gevonden van de Waternoot. Of zij toen ook gekweekt zijn valt natuurlijk niet te bewijzen.

Tenslotte enkele soorten uit deze familie die gekweekt worden.

Clarkia pulchella en *C. elegans*, eenjarige snijbloemen afkomstig uit Californië. *Godetia x hybrida* een kruisingsprodukt van *G. amoena* en *G. grandiflora*. Welbekend is *Fuchsia* waarvan veel soorten uit Zuid-Amerika stammen. Door deze met elkaar te kruisen heeft men een grote verscheidenheid verkregen. In de regel vormen zij hier geen vruchten en wel om de eenvoudige reden dat in ons land de vogels, kolibries in het bijzonder, die ze zouden moeten bestuiven, ontbreken. Het zijn typische vogelbloemen: de rode bloemkleur wijst reeds in deze richting. Indien men stuifmeel, liefst van een andere plant, op de stamper brengt, heeft men kans op vruchtzetting. De vrucht is een bes.

EEN HELE WINTER BRUILOFT

door P.J. VAN NIEUWENHOVEN

(met foto's van de schrijver)

Het lijkt erop dat eenden heel slimme dieren zijn, dat zij de jachtwet kennen! Vooral in de grote steden in het westen, maar ook wel op vijvers en grachten hier in het zuidoosten, bijv. in het kasteelpark Born, zie je ze met honderden langs het water staan slapen. Tegen de avond worden de dieren actief. De ene

groep na de andere vliegt op en trekt weg. In het donker hoor je alleen het zovende geluid van hun wiekslag of het zachte gesnater waarmee de dieren elkaar roepen tijdens de nachtelijke vlucht. Zij zijn op zoek naar voedsel, dat afhankelijk van de tijd van het jaar kan bestaan uit graan, aardappelen, groen-

Collectie eenden, Kasteelpark Born.

ten, gras, eikels, waterplanten en kleine waterdieren. Wanneer het licht wordt keert de hele troep naar de slaappleaats terug. Iedere eendenjager kent deze gewoonten. Tegen het einde van de middag posteert hij zich in zijn jachthutje, bijv. aan de rand van zo'n graanakker, om de daar neerstrijkende eenden te schieten. Zijn hond zorgt voor het appel van de buit. 's Ochtends vroeg zoekt hij een post in de buurt van een waterplas, waar de dieren die de stad niet kennen de dag doorbrengen.

Jacht mag echter niet worden uitgeoefend binnen de bebouwde kom van de gemeenten, dus niet in de stad. Daarbuiten ook niet tussen zonsondergang en zonsopgang. Onze "slimme" eenden zijn dus 's nachts veilig in het jachtveld en overdag in de stad! Echte wilde eenden zijn nachtdieren, tenzij zij hebben geleerd dat er in de steden moeders zijn, die met hun kinderen de eendjes op de vijvers komen voeren. Als de dieren dan hun vrees voor de mens hebben overwonnen passen zij zich aan dit voedsel aan en vooral ook aan de voedertijd. Buiten de stad blijven dezelfde dieren echter hun schuwheid behouden, en dat is maar goed ook. Hebt u wel eens een slapende eend geobserveerd? Het dier heeft de kop in de veren, dat weet iedereen. Maar weet u hoever die kop in de veren verdwijnt? De eend kan zowel staand als zittend en ook zwemmend slapen. Begrijpt u hoe deze dieren met hun naakte poten de winter doorkomen? Zij zwemmen daarmee in water van 0 graden of staan ermee op het ijs dat nog kouder is. Het geheim kan worden opgelost door de bloedsomloop te bestuderen: het warme bloed dat door de slagaders naar de poten wordt gevoerd, geeft warmte af aan het bloed, dat in de poot koud is geworden en door de aders naar het lichaam terugstroomt. In de poten liggen slagaders en aders dan ook dicht tegen elkaar aan. Bij alarm zijn de slapers onmiddellijk klaarwakker. Zij blijven ook in hun slaap op een of andere manier waakzaam. Let op de ogen van een slapend dier: Zijn die open of dicht, of zitten zij onder de veren?

Vooral de van buiten de stad komende eenden hebben de neiging vliegend de vlucht te nemen. Het

opvliegen vraagt heel wat inspanning; een water-vliegtuig heeft er een lange aanloop voor nodig. De wilde eend niet, die springt uit het water op. Dit zelfde kunststukje kunt u zien bij al die soorten eenden, die zwemmend hun voedsel zoeken. Duik-eenden hebben een aanloop nodig, net als zwanen en ganzen. Helaas krijg je dit watertrappen van opvliegende watervogels maar zelden te zien. In Born zijn de meeste eenden van een stuk van hun vleugel beroofd, waardoor het wegvliegen onmogelijk wordt gemaakt. Maar let eens op waterhoentjes, die meer en meer doordringen tot op de waterpartijen binnen de steden en daar tegenwoordig ook broeden. Hun lange tenen missen de zwemvliezen van de eenden. Zij hebben een nog langere aanloop nodig dan de duikeenden.

U weet natuurlijk hoe je de woerd van de eend kunt onderscheiden. Dat de eerste veel bontere kleuren heeft met een typisch glanzende groene kop. Dat het wijfje egaal bruin-zwart gespikkeld is en dus een schutkleur bezit. Kunt u ook het verschil zien tussen man en vrouw bij witte parkeenden? Let op de gekrulde veertjes in de staart. Die vindt u ook bij de woorden van de wilde eenden. Bovendien zijn de mannen een stuk groter.

Mannetjes en wijfjes van de wilde eenden zijn beide in het bezit van een blauw-paarse vleugelspiegel. Bij andere eendensoorten is deze kleur anders, bij wintertalingen bijv. groen. Dit verschil in kleur houdt de opvliegende dieren bij elkaar. Zij vliegen achter hun eigen kleur aan alsof zij zich achter een vaandel scharen.

Het mooie pakje van de mannen dragen zij niet het hele jaar. In de voorzomer, direkt na de grote rui, zijn de mannen bijna net zo bruin als de wijfjes. Maar in het begin van de herfst ruien zij opnieuw en krijgen hun bonte veren terug. Zij zijn dan in prachtkleed, en gereed voor de bruiloft. Bij de meeste vogels heeft die tweede rui pas in het vroege voorjaar plaats en begint dan de paartijd. Maar de eendemannen dingen al in het najaar om de gunst van een wijfje. Bij het baltsen spelen de bewegingen van de kop een grote rol. Een op- en neergaande

Slapende eenden.

beweging met de snavel recht vooruit geldt als een soort teken van verstandhouding tussen man en vrouw. Een herhaalde maaierende beweging naar die zijde waar zich de uitverkoren man bevindt, is voor hem een aanmoediging. Wanneer mannen naar een vrouw dingen richten zij hun voorlichaam op en buigen tegelijk de nek naar beneden zodat de snavel het water raakt. Dan rekken zij zich met een ruk uit waarbij een beetje water uit de bek omhoog wordt geslingerd, en een fluitend geluid wordt voortgebracht. De hele vertoning speelt zich in een ogenblik af, men moet goed opletten om het te kunnen zien. Bij de Chinese mandarijneenden, waarvan op de vijvers van het kasteelpark Born een groot aantal aanwezig is, komt eenzelfde baltsspel voor. Maar de verschillende bewegingen worden door de sierlijke veren van het mannetje benadrukt. Omgekeerd krijgen de uitzonderlijke vormen en kleuren van zijn veren door de bewegingen tijdens het baltzen hun

eigenlijke betekenis: indruk maken op mannen, zodat deze uit de buurt blijven, en op het vrouwtje, zodat dit onder zijn invloed komt. De hele winter gaat dit baltsspel tussen de man en zijn vrouw door, zelfs te midden van ijsschotsen. Herhaaldelijk hebben paringen plaats. Maar pas als het echt voorjaar is worden de eerste eieren gelegd, die door het wijfje worden uitgebracht. Aanvankelijk houdt de man de wacht in de buurt van het nest, maar langzaam aan verflauwt zijn aandacht voor het wijfje. Hij krijgt neiging zich bij andere mannen aan te sluiten. Tenslotte verdwijnen deze met elkaar naar een gebied dat wel als mannensociëteit wordt aangeduid. Daar vallen zij in de grote rui. Het wijfje zit dus geheel alleen opgescheept met de zorg voor het legsel en het leiden van de kuikens. Het huwelijk, waarvan de verloving in het najaar zo dertel begonnen was, en in de winter zo hecht leek, is in het prille voorjaar al voorgoed ontbonden.

EGYPTE IN VENLO NATUURRESERVAAT

Onlangs is bekend geworden dat het Ministerie van C.R.M. een gedeelte van het natuurgebied Onderste en Bovenste Molen tussen Venlo en Tegelen heeft aangekocht en overgedragen aan het Staatsbosbeheer. Het nieuwe reservaat, Egypte, is 21 ha groot. Wij mogen deze aankoop zien als een eerste stap om in de toekomst het hele gebied veilig te stellen. De Onderste en Bovenste molen zijn watermolens ge-

in de waterhuishouding. Er is een grote variatie in flora en fauna zodat wijlen Dr. Diemont reeds sprak van de mogelijkheid van de stichting van een landschappenpark.

Wij mogen onze kring Venlo, De Vrienden der Natuur, wel gelukwensen met het resultaat van hun onvermoeide werken voor de erkenning van de wetenschappelijke waarde van dit natuurterrein.

P. J. van Nieuwenhoven

Grote variatie in landschap en begroeiing in het gebied Bovenste Molen, Venlo

foto: P.J. van Nieuwenhoven

weest in een van de vele beekjes die dit gebied hebben doorsneden, en die hun bestaan te danken hadden aan ondoordringbare kleilagen die hier in het Ijs-tijdvak zijn gedeponeed. Natuurlijk zijn deze lagen op veel plaatsen afgegraven, waardoor ernstige verstoringen optraden in de vegetatie, maar vooral ook

DE NIEUWE DRUKKER

In de laatste aflevering van het Maandblad, in 1976 heeft de hoofdredacteur afscheid genomen van de Fa. Goffin, die ons genootschap meer dan 60 jaar trouw heeft gediend als drukker van onze Publicaties en het Maandblad.

Noodgedwongen hebben wij naar een goedkopere manier van uitgeven moeten uitzien en menen deze gevonden te hebben bij de Fa. Stereo & Grafia, Maastricht. Bij het kennis maken hebben wij duidelijk gemaakt dat wij over onze oude drukker helemaal niet ontevreden waren, waarop de eigenaar, de heer Coenen, opmerkte dat wij na een jaar ook over hem tevreden zouden zijn. Dit hopen wij van harte, en wensen hem, en ons zelf, een succesvolle samenwerking toe, tot voordeel van ons beider instituten.

Red.

BOEKBESPREKING

Weer twee nieuwe Verkades Albums
Uitgave: Zomer & Keuning, Wageningen

Bij de jongere generaties waren de voor de ouderen onder ons beroemde Verkades Albums uit het begin van deze eeuw zoetjes aan in vergetelheid geraakt. Zelfs op de pedagogische academies werden de namen van hun auteur, Thijsse, en ook van zijn collega Heimans onbekend. Hoe jammer en hoe onjuist dit is, zal eenieder duidelijk zijn geworden die de in 1975 opnieuw uitgegeven Jaargetijden-albums heeft gelezen. Nu al, in 1976, kan men opnieuw kennis maken met Blonde Duinen en De Bonte Wei. Om deze kennismaking van harte te bevorderen volgen hier enige citaten uit Blonde Duinen: de verantwoording van de (nieuwe) uitgever en van Jac. P. Thijsse zelf.

P.J. van Nieuwenhoven

"Wij beginnen met wandelingen door de duinen en hopen u later nog eens rond te leiden door de bosschen, over de hei, langs het water en door akkers en weiden". Dat schreef Jac. P. Thijsse in zijn inleiding op het album Blonde Duinen, de eerste van een nieuwe serie van vier landschapsalbums waartoe de firma Verkade & Comp. te Zaandam besloot na het overweldigende succes van de eerder verschenen Jaargetijdenalbums Lente, Zomer, Herfst en Winter. Dat was in 1910.

De wijze waarop in 1975 de heruitgave van deze albums werd ontvangen, betekende voor ons een enorme stimulans om op de ingeslagen weg voort te gaan en vormde een bevestiging van onze inzichten over de manier waarop dit zou moeten gebeuren. Het resultaat daarvan heeft u nu in handen, want na de Jaargetijden-albums (1906-1909) zijn nu dan de albums Blonde Duinen (oorspronkelijk verschenen in 1910) en De Bonte Wei (1911) gerealiseerd.

Opnieuw hebben we gekozen voor vrijwel onveranderde uitvoering qua teksten en illustraties.

Een noodzakelijke toevoeging vormen de Ten geleide's van dr. P. Zonderwijk waarin hij enkele veranderingen aangeeft die zich sinds het begin van deze eeuw in flora en fauna van deze landschappen hebben voorgedaan. Tevens worden wat nieuwere inzichten meegedeeld over een aantal onderwerpen uit de tekst, terwijl ook de nomenclatuurveranderingen werden aangegeven.

Zomer & Keuning, Wageningen
in samenwerking met de ANWB

Ten Geleide

Nu wij aan een tweede reeks van onze natuuralbums beginnen, mag ik wel eenige woorden zeggen omtrent de bedoelingen en betekenis van het werk. Wij mogen wel zeggen, dat de oorspronkelijke bedoeling, de bevordering van den bloei der industrie-inrichtingen van mijn vrienden Verkade, langzamerhand op den achtergrond is geraakt. Wie de Jaargetijdenalbums kant en klaar voor zich heeft, zal allerm minst den indruk krijgen, van te doen te hebben met een reclame-uitgave. Wanneer Wenckebach, Voerman, Van Oort en ik aan 't werk zijn, dan denken wij ook in 't geheel niet aan de mooie fabriek aan de oevers van de Zaan, maar wel aan de vriendelijke eigenaars, die den gelukkigen inval hebben gehad, alles zoo in te richten, dat tienduizenden jongelui op gemakkelijke en weinig kostbare manier in 't bezit kunnen komen van goede gekleurde afbeeldingen van onze Nederlandsche planten en dieren. En wij hopen dat hierdoor bevorderd zal worden de omgang met de natuur.

Jac. P. Thijsse

De Konijnenjacht

Ik had aan veertig jonge meisjes ieder een konijnenschedeltje beloofd. Op de dierkundeles hadden wij het erover gehad, dat 't leeren van lessen en 't napraten van wat de leeraar vertelt, eigenlijk nog maar weinig waard is en dat je zoveel mogelijk zelf de dingen moet zien en behandelen. Iedereen kan best eens een zoogdierschedeltje krijgen om te zien, hoe dat zit met de beenderen en de tanden, had ik beweerd. De leerlingen spraken mij dat natuurlijk tegen en toen werd ik warm en zei: nu, dan zal ik alleen jullie allemaal een konijnenkop geven en je zorgt dan maar, dat je die bij de volgende repetitie behoorlijk uit 't hoofd kunt teekenen. "Goed", zei de brutaalste van de troep, "als u ons de koppen bezorgt, zullen we ze teekenen, maar geen koppen, geen repetitie". Aldus werd besloten.

Jac. P. Thijsse

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN EN ANDERE AKTIVITEITEN

te **HEERLEN**: op dinsdag 1 februari 1977 om 19.30 uur in het Grotius College.

De heer Bult zal spreken over enkele paddestoelwaarnemingen op het steenstort en de heer Van Geel over de Alpenflora in het Manningpark ten oosten van Vancouver.

Op dinsdag 1 maart zelfde tijd en plaats.

De heer van Geel zal spreken over het regenwoud in de Olympics, Staat Washington, U.S.A.

te **MAASTRICHT**: op donderdag 3 februari 1977 om 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum, **BOSQUETPLEIN 7**.

De heer A.Kemp zal een voordracht houden met als titel: Enige grepen uit de geschiedenis van ons klimaat.

te **VENLO**: op vrijdag 18 februari 1977 zal in het Goltziusmuseum Dr. H. Strijbosch, verbonden aan de Rijksuniversiteit te Nijmegen, een voordracht met dia's houden over het leven der amfibieën.

DE NATUUR IN

Natuurwandelingen I.V.N.-Limburg

Zondag * Winterwandeling Brunsummerheide, o.l.v. IVN-
13 febr. Heerlen. Vertrek kerk Heksenberg om 14.00 uur.

* Bustocht omgeving Küchelscheid, o.l.v. I.V.N.-
-Meerssen. Vertrek NS-stationsplein Meerssen om 9.00
uur.

* Wandeling omgeving Slenaken, o.l.v. I.V.N.-Geleen.
Vertrek kerk Slenaken om 14.30 uur.

* Brunsummerheide, o.l.v. I.V.N.-Brunsum. Vertrek
Heemtuin Nic. Maesstraat Brunsum om 14.00 uur.

* Dagwandeling oostelijke omgeving van Eys, o.l.v.
I.V.N.-Eys. Vertrek Eys om 10.00 uur.

* Langs de Geul naar Geulhem, via Putweg, Rondebos en
Kloosterbos terug, o.l.v. I.V.N.-Valkenburg. Vertrek
VVV-kantoor Valkenburg om 13.30 uur.

Zondag * Busexcursie naar Meinweg - Vlodrop, o.l.v. I.V.N.-
27 febr. Kerkrade/Eygelshoven. Opgave door overmaking
f 9,- volw. en kind. f 4,50 op girorek. 2526537 t.n.v.
penn. I.V.N.-Kerkrade. Bus vertrekt uit Eygelshoven -
8.00, Haanrade - 8.05, Chevremont - 8.15, Oranjeplein -
8.20, Maria Goretti - 8.20, Kaalheide - 8.25, Onder-
spekholz om 8.30 uur. Inlichtingen en opgave tel. 045 -
457094 of 045 - 455403.

* Hellingen en holle wegen. Spaubekerbos, o.l.v.
I.V.N.-Spaubeek/Schinnen. Vertrek openluchttheater
Spaubeek om 14.00 uur.

* Geologische excursie naar het Belemnietenkerkhof,
o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. Vertrek kerk Vijlen om 14.30
uur.